

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

18^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1910

Weinig bekende muntvondsten.

a. Vondst van gouden munten te Doesburg in 1707.

In de eerste jaren der 18de eeuw werden er in Gelderland twee belangrijke „goudvondsten” gedaan. In 1715 vond men nabij Velp eene groote verzameling gouden Romeinsche munten, een gouden ketting en een vijftal hoogst belangrijke gouden Romeinsche medaillons van Keizer HONORIUS en van GALLA PLACIDIA, van welke medaillons een drietal nog bewaard zijn; twee zijn in het Kon. Penningkabinet te 's-Gravenhage, een in het Cabinet des Médailles te Parijs. Zijn over deze vondst, dank zij vooral de brieven door den Nederlandschen oudheidkundige G. CUPER aan zijne tijdgenooten geschreven, vrij uitgebreide bijzonderheden bekend 1) van de tweede vondst van gouden muntén, in 1707 te Doesburg gedaan, is helaas geen enkele munt meer aan te wijzen.

Een beroemd 18de-eeuwsch oudheidkundige, HENDRIK CANNEGIETER, heeft ons echter over de vondst zelf een uitgebreid relaas nagelaten, dat zeker belangrijk genoeg is om te worden bekend gemaakt.

Vooraf een enkel woord over CANNEGIETER. Hij was de zoon van JOHAN CANNEGIETER en ELISABETH TROP en werd geboren te Steinfurt in Westfalen, 24 Februari 1691, studeerde te Leiden en werd in 1714 conrector van de

1) De *Revue Numismatique française*, 1883, p. 73 en de *Mémoires du Congrès international de Numismatique et de l'Art de la Médaille*, 1910, p. 29, bevatten uitgebreide artikelen over deze zoo belangrijke vondst

latijnsche school te Arnhem, terwijl hij door de Staten van Gelderland tot historieschrijver benoemd werd, in welke hoedanigheid hij ook samenstelde „*het derde deel van het Groot Gelders Placaet-Boeck inhoudende de Placaeten, Ordonnantien en Conventien van de Ed. Mog. Heeren Staeten des Fürstendoms Gelre en Graeischaps Zutphen van den Jare 1699 tot den Jare 1740.*” CANNEGIETER, een zeer vermogend man, was gehuwd met RACHEL MUIJS, hij overleed 21 Aug. 1770 en werd in de Groote Kerk te Arnhem begraven.

Zijne talrijke werken 1) doen hem kennen als een verdienstelijk oudheidkundige, voor wien geen enkel gebied op dit uitgestrekte studieveld vreemd was.

Belangrijker nog dan zijne gedrukte werken, zijn misschien de talrijke folianten, die zijne „aanteekeningen” bevatten en die, meerendeels in de bibliotheek der Hoogeschool te Leiden berustende, over de meest uiteenlopende oudheidkundige onderwerpen handelen. 2) De talrijke numismatische aanteekeningen, meerendeels de oude muntkunde behandelende, doen hem ons kennen als een ernstig onderzoeker. Dr. PLEIJTE heeft voor zijn bekend werk over de Nederlandsche oudheden met vrucht deze aanteekeningen geraadpleegd.

Wij laten hieronder volgen de beschrijving van de vondst, voorkomende op pag. 184 van het tweede deel dezer aanteekeningen.

De heer J. H. VAN LEXAU FRIESWIJK, gemeente-secretaris van Doesburg, deelde mij mede, dat CANNEGIETER het verhaal ontleende aan het genemoreerde door een' tijdgenoot Mr. J. H. VAN LEENHOF DE LESPIERRE, notaris

1) Zie v. d. AA, *Biografisch Woordenboek*, pag. 109.

2) L. J. F. JANSSEN doet in de „*Verlagen en Mededeelingen der Kon. Akademie van Wetenschappen, Afd. Letterkunde*,” III (1858), pag. 323, over deze handschriften belangrijke mededeelingen.

te Doesburg, die het aantekende achter de bekende beschrijving van die stad door HUYGEN. 1)

Historia thesauri Doesburgi ad Isulam inventi.

„In den jare 1707 den 15 Jan. is 't gebeurt, dat in de grond van ene door stormwind nedergevallene oude schuur allernaest het huis van de Fraters van het kleine convent op den zogenaemden St^e. CATHARINE-berg tegenover de vervallene kerck, van het klooster Ste. CATHARINE, door HENR. WARNERS zijnde geweldiger provoost aan wien de Heren van de Magistraet die vervallene schuurplaetse zijnde stadsgrond voor den tijd van 7 jaren hadden uitgedaen zonder ontgeltenisse mits hij die plaetse tot hofland zoude bequam maken in het graven is gevonden een schat, bestaende in een keulsche aerde kanneken met velerhande gemunt goud, zijnde meerendeels onbekende speisen, dog waeronder consteert dat kenbaar zijn geweest 1. Ungarische ducaten 2. Rosenobels 3. gouden Leuwen 4. goude kronen. 5. goudguldens. Het getal van welke so bekende als onbekende speisen heeft bestaen in 361 $\frac{2}{3}$ worp ieder worp van 5 stuks en dus in 1808 stucken dewelke verkogt zijnde aen silvergeld bij bedragen hebben een summa van 7337 gulden 12 st. En wanneer een SALOMON BLECHMAN den voorn. HENR. WARNERS dat goud vlijtig samen rapende in een pack doende en het selve in sijn rock of kiel na huys dragende dus bezig zag, onderstond denselven sig van in die groeve waer in H. WARNERS dat goud gevonden had en daeruit na huys ging in te treden, of hij selv nog iets vinden mogte. En vervolgens na dat denselven een stuck goud zijnde geweest een Ungarische ducaet (dewelke die HENR. WARNERS uit sijn pack hadde laten vallen) 't sij in de groeve of op de strate hadde opgenomen sig ten huise van dien

1) A. HUYGEN, *Beschrijving van het begin, opkomst en aanwas der stad Doesburg*, uitgegeven door C. W. VONCK, Nijmegen 1753; de tweede druk verscheen in 1761.

vinder te verwoegen en bij herhael van denselven te eischen, dat hij een part ofte de helfte van dien gevonden schat soude aen hem geven dog daerop van den vinder en desselfs soon tot antwoord bekomen hebbende, dat hij daarvan niets soude hebben heeft den selven S. BLECHMAN sig geuit dat hun lieden sulks soude rouwen en is voorts op dien selven 15 Januar 1707 des agtermiddags omtrent drie uren bij den Hr. president burgem^r. gegaen en heeft denselven van 't gene hij deswegen gesien hadde kennis gegeven en den Ungerischen ducaet welken bij opgeraep hadde ver-toont. Waerna de Hr. president borg^{mr}. daedlijk vergade-ring van de magistraet heeft belegt tewelke hij ten huise van HENR. WARNERS heeft begeven en de deuren van agter en van voren beset hebbende desselfs huijsvrouw aengesegt heeft, dat sij het gevonden goud soude opbrengen. Dat die vrouwe daerop na enige redenkavelinge een stuckende kan met een deel goud uit haer bedde gehaelt en tot de Heren van de Magistraet hiervoor gebragt heeft. Wanneer onder-tusschen de dogter van die HENR. WARNERS voor uit de deur willende gaen en door den onderschold aengesproke zijnde, waer sij henen wilde uit haer schorteldoek een deel goud heeft laten vallen, 't welk de Magistraet mede bij het andere goud so de vrouwe reeds hadde overgegeven heeft doen samen rapen op het raadhuis brengen en het selve al te saem bewaren. Hebbende HENR. WARNERS gevraegt sijnde of hij niet meer van dien schat hadde nog drie stucken goud uit sijn sack overgegeven en verders geseyt niet meer te hebben. Nadat de Magistraet reeds verscheide capitalen en andere schulden van de stad of corpera derselve uit dien gevonden schat hadde afgelegt ook daeruit eenige reparatiën van ene vervallene kerck had laten doen heeft de momboir van de landschap in de maend julii des jaers 1708 de Magistraet voor den Hove van Gelderland geciteert en van selve geeischt dat de schat als een gevonden of heerloos goed ten profijte van de Landschap soude hebben over te

geven. Niettegenstaende de Magistraet tegen dien Momboir der Landschap beweerde dat sij den schat niet jure superi-
 oritate vel jure fisci so als de momboir seide hadde onder
 sig geslagen maer comform de algemene Roomsche regten
 en die daerop gefundeerde practijk in de naburige provinciën
 van Holland, Zeland, Utregh, Vriesland, Overijssel en Gro-
 ningen mitsgaders Braband en Vlaenderen nevens die van
 Spanien, Saxen en als grondheren of eigenaers van de grond,
 welke behoort onder het kleine convent uit welkers prove-
 nues jaerlijks Predikanten en Schoolmeesters betaeld wor-
 den waerin de schat is gevonden, en dat alseen beheerd goed
 hadden na sig genomen, dat ook omtrent die voor aengetoge
Roomsche regten in de provintie van Gelderland bij geener-
hande wet of te staets resolutie enige de minste alteratie is
 gemaekt en derhalven deselve volgens de cancellarie ordening
 bij alle rigters in judicando moeten worden opgevolgt. So
 heeft nochtans het Hof van Gelderland bij sententie van den
 17 julii 1708 de magistraet gecondemneert den gevonden
 schat aen die van de rekening in Gelderland uit te tellen en
 over te geven. Al waromme sig de magistraet op den naest-
 volgenden Landag in Octob. des geseiden jaers 1708 binnen
 Zutphen gehouden van de Heren Staten in Gelderland bij
 requeste heeft geadresseert en naest korte detaille der
 zake en procedure daerinne gehouden met overlegging van
 opgem. Hoves sententie en korte adstructie van redenen
 voor hare sustenue van hun Ed. Mo. verzogt dat ex pleni-
 tudine potestati geliefden te verstaen dat die vooraen-
 getogene Hoves sententie met der aanclieven van dien ten
 opsigte van de gealligeerde reden en motiven buiten effecte
 verblijven soude immers ter tijd en wijle bij hun Ed. mo.
 super thesauro invento bij staetse resolutie na desen anders
 soude wesen gedisponeert.. Waerop dan de Heren Staten
 bij Resolutie van den 23 Oct. 1708 1) hebben goedgevonden

1) Zie *Groot Gelders Placaet-Boeck* III, pag. 650.

te verstaen in hoc speciali casu die van de rekening te authoriseren om over dien gevonden schat met de Magistraet van Doesburg gratieuselijk te handelen en het Hof gelast te projecteren een reglement waer na sig in het toekomende in gelijk geval te reguleren, om bij de naeste landschapsvergadering geaprobeert te worden. Ten gevolge dan van welke dispositie die van de Rekening met de Magistraet op den 27 Maert 1709 hebben geconvenieerd dat de stad Doesburg jaerlijks een rente of canon van 63 gulden ten behoeve der domeinen sal betalen, waertegen die van de rekening afstand van haer verkrègen regt op voorgemelden schat hebben gedaan. WARNERS, als vinder van den schat, is daeruit gegeven *f* 100 guld. en bovendien aen den selven toegelegt, dat hij en sijne Huisvrouw jaerlijks van den 21 Januari 1707 of gedurende haer leven uit de stad inkomste souden profiteren ieder 25 guld. mitsgaders twee beesten weiden op de stadsweide en een Ewinter 1) op de Stadtsoije 2) en voorts den hof, waerin gemelten schat heeft gevonde voor den tijd van 12 jaren in plaetse van 7 jaren welke hem voor desen geaccordeert waren sonder ontgeltenisse te genieten."

We weten dus, dat de vondst bestond uit Hongaarsche dukaten, rosenobels, gouden leeuwen, gouden kronen en goudguldens, maar niets naders is er bekend. De heer LEXAU FRIESWIJK, die de welwillendheid had in het Archief van Doesburg een onderzoek in te stellen, deelde mij mede, dat de „oncen goudguldens" bij verkoop oprachten *f* 33.— de „croonen" *f* 40.—, de gouden leeuwen *f* 43.— en de

1) Ewinter of eewinter, nog in de buurt van Doesburg bij de boeren in gebruik, is een kalf, dat in het voorjaar is geboren en dus het volgend voorjaar één winter doorleefd heeft.

2) De ooi (ooij) is een gemeenteweide, die nog in „scharen" wordt uitgegeven, waarbij de prijs voor beweiding van een eewinter een halve schaar geldt, wat nu een waarde van *f* 75.— vertegenwoordigt.

nobels en dukaten *f* 45.—. Ieder schepen mocht uit de gevonden schat een willekeurig aantal goudstukken nemen, „mits vergoedende de hoogste waarde.” Hiervan maakten alle schepenen gebruik, door tot een bedrag van *f* 140 te koopen, terwijl de secretaris voor *f* 70 kocht. De geheele vondst bracht *f* 7337.12 op en zullen de munten, met uitzondering van de door schepenen gekochte stukken, hun weg wel naar den smeltkroes gevonden hebben.

Volgens de stadsrekening van Doesburg had in den aanvang der 18de eeuw een goudgulden een waarde van *f* 3—6 of *f* 3—10, een rozenobel van *f* 11—5, een gouden leeuw *f* 6—1, een rijder *f* 4—8 en een sittard 1) *f* 4—5.

Deze aanzienlijke vondst is waarschijnlijk tijdens den tachtigjarigen oorlog aan denschoot der aarde toevertrouwd; de er in voorkomende munten waren alle op het einde der zestiende eeuw in ons land gangbaar. Jammer, dat CANNIGIETER geen enkel stuk, door te dateeren of door vermelden van op- of omschriften nader heeft kunnen aanduiden, waardoor het misschien mogelijk geweest ware met eenige waarschijnlijkheid uit te maken, wanneer en bij welke gelegenheid de munten begraven zijn. Dit blijft nu een raadsel, dat wel nimmer zal worden opgelost.

De moeielijkheden aangaande het vindingsloon, gaven aanleiding tot het vaststellen van de Resolutie van den Landdag van 17 Oct. 1738, als volgt luidende 2) :

Publicatie, over het Recht van een gevonden schat.

Wij Stadtholder en Raden in name van die Edele Mogende Heeren Staten des Furstendoms Gelre en Graefschaps Zutphen : DOEN TE WETEN ; Also tot noch toe geen Reglement of Ordre is beraemt geweest, om sich daer nae, bij 't vinden van een Schat, in dese Provintie te kunnen reguleren:

1) Zie *Tijdschrift* 1910, p. 8, (noot 1).

2) *Groot Gelders Placaet-Boeck* III, pag. 650.

500 is 't; Dat wij uit kraght van deser Landtschaps Resolutie van den 6 October 1738 bij desen bekend maeken, dat hooggemelte Heere Staten hebben goet-gevonden daer omtrent voor 't toekomende te statueren; Dat een derde gedeelte van een Schat in dese Provincie gevonden, sal komen ten voordeele van den Vinder; Een derde gedeelte aen den Eigenaer van 't Landt of Plaets daer die sal worden gevonden; En 't overige een derde gedeelte aen den Heer of Fiscus van de Plaetse het recht van Vondt hebbende. En op dat niemand hier van enige onwetentheid moge hebben voor te wenden, ordonneren wij hiermede allen Amptlieden, Drossaerden, Richteren, Magistraten van de Steden, en een iegelijk dit respectvelijk aengaende, 't tegenwoordige Reglement al-omme ter plaetse men sulcks gewoon is, te doen afkondigen en affigieren; Dies t'oirconde hebben wij des Furstendoms Gelre en Graefschaps Zutphen secreet Zegul op 't spotium deses doen drucken, en door den Griffier laten onderteekenen; Gedaen in den Rade van Gelderlandt te Arnhem, den 17 October 1738. *Onderstont:*

Ter Ordonnantie van deselve.

Was geteekent,

J. VAN ESSEN.

b. Gouden medaillon bij Kuyk in 1802 gevonden.

In October 1802 werd door een arbeider, onder het rechtsgebied van het dorp Kuyk (N.-Br.) het Romeinsche medaillon opgegraven, waarvan wij hierbij de afbeelding geven.

De eigenlijke munt is een aureus van keizer ANTONINUS PIUS met op de voorzijde diens rechtsgewend gelauwerd borstbeeld en het omschrift: ANTONINUS AUG PIVS P . P IMP -II- (ANTONINUS AGUSTUS PIUS Pater Patriae Imperator Secundus) en op de keerzijde eene naar links loopende VICTORIA, eene kroon en een palm houdende met het omschrift: TR · POT · XIX · COS · IIII (Tribunicia Potestate XIX Consul quartum): Geslagen in 156 n. Chr., COHEN 1) II, pag. 365, 993. Goud, 33.2 gr., 46 m.M. De munt zelf is omgeven door een tien m.M. breeden gouden rand, die op de voorzijde, in drie rijen, een groot aantal kleine putjes bevat, waarin roode, groene en witte steentjes gezeten schijnen te hebben. Deze rand bevat aan de keerzijde, in de plaats van putjes, fraaie ornamenten van gouddraad, die er op gesoldeerd zijn. Stellig heeft dit ornament als fibula gediend en blijkt er vroeger een gouden speld aan te hebben gezeten. De buitenrand wordt gevormd door 21 oogjes, waarvan er een ontbreekt, terwijl op beide zijden een rand van gouddraad tegen de oogjes aangebracht is.

S. HANEWINCKEL, predikant te Vierlingsbeek (N.-Br.), maakte in de „*Algemeene Vaderlandsche Letter-Oeijen ngen*” voor 1803, II, pag. 228 het eerst van deze vondst melding.

Toen hij de munt zag, was er door de oogjes, die den rand omgeven, een losse gouddraad getrokken, terwijl er aan de keerzijde nog een oogje vastgezeten schijnt te hebben, dat de vinder er afgerukt heeft.

Deze heeft geen vermoeden gehad van de waarde van zijn vondst, want hij trachtte vruchteloos het stuk, dat in

1) H. COHEN, *Description historique des Monnaies frappées sous l'Empire romain*. Deuxieme édition. Paris, 1880—1892.

gezelschap van een geheel door roest verteerd zwaard gevonden werd, te ruilen met zijne medearbeiders tegen — een pond tabak! Gelukkig voor hem, dat deze poging mislukte, daar een goudsmid hem er / 47.— voor betaalde. Deze brak, ten einde tot het zuivere gewicht van het goud te komen, de gekleurde steentjes er uit, die volgens zijne verklaring „tot stof vielen.” Gelukkig ontsnapte het echter aan den smeltkroes, daar het korten tijd daarop aangekocht werd door den bekenden verzamelaar van antieke munten PIETER VAN DAMME.

In de *Algemeene Vaderlandsche Letter-Oefeningen*, 1803, II, pag. 639 geeft de heer W. H. J. VAN WESTREENEN, de stichter van het beroemde museum „Meermanno-Westreenianum” te 's-Gravenhage, eene verbeterde beschrijving van het omschrift der keerzijde, die door den heer HANWINCKEL verkeerd gelezen was.

De munt zelf, die volstrekt niet zeldzaam is, heeft nogal geleden door het aanbrengen van den gouden rand, die er om heen gesoldeerd is.

Bij de veiling der verzameling P. VAN DAMME in 1808, werd het stuk voor / 61.— voor het Kon. Penningkabinet aangekocht. 1)

A. O. VAN KERKWIJK.

1) Zie *Cat. VAN DAMME*, n°. 217 en J. C. DE JONGE, *Notice sur le Cabinet des Médailles*, p. 85.